

Көтә белгәннәр полкы. Бикмөхәммәтова Хәтимә Сәйфетдин кызы

#сөембикәжурналы

#көтәбелгәннәрполкы

#Бәзәкәкөтәбелгәннәрполкы

Менә тагын сугыш хатирәләрен яңартып 9 май җитә, быел илебез Бөек Җиңүнең 76 нчы елын бәйрәм итәргә әзерләнә. Сугыш беткәнгә 76 ел вакыт үтсә дә, безнең - сугыш чоры балаларының, яралары төзәлми.

Әтиез – Бикмөхәммәтов Әхмәтриза Бикмөхәммәт улы (1911 елгы) 1941 елның 30 августында сугышка китә. Әниебез Бикмөхәммәтова Хәтимә Сәйфетдин кызы (1909 елгы) берсеннән – берсе кечкенә 3 баласы белән кала. Иң зурыбыз Хәлимәгә – 7, икенчебез Мәүҗидәгә – 3, ә миңа бары яшь ярым була. Әниебез сүзләренә караганда әтиез бик йомшак күнелле, бала жанлы кеше булган. Соңгы көннәренә кадәр әнием аның “Хәтимә, кызыбызда ертык күлмәк, шул күлмәген кидермә әле”, - дигән сүзләрен күнелендә саклады. Әтиез Сталинград һәм Смоленск фронтларында сугышкан. Соңгы хатларының берсендә “Немецларда чолганышта калдык, безне сарайга алып кереп, бензин сибеп ут төртәргә жыенганда үзебезнең солдатлар килеп коткарды. Иртәгә сугышка керәбез. Исән булсак, кайтырбыз”, - дип язган була. Әмма бу өчпочмаклы хат соңгысы була.

Әтиез киткән көннән тормышны алып бару, 3 баланы карау-тәрбияләү әниебез өстендә кала. Әни көн дә иртүк эшкә чыгып китә, көне буена 40 сутый урак уралар. Кичтән арып-талып кайталар, без инде аларны көтәбез, күренүгә каршы алырга йөгерәбез. Ул чакны бригадир булып эшләүче Мөхәммәтдин абый нормасы тулган хатыннарга бер кашык он салып бирә иде шунда. Уйлап карасаң, ничә кешегә бер кашык он бит ул!

Бер жәйдә өй артындагы бакчага әни кызыл чөгәндер утырткан, аның яфраклары зур үсеп куе булып утыралар. Хәлимә апа шуны алып керә дә аш пешерә, алып керә дә аш пешерә. Әниләр ул чакны ерак басуда эштә, көн саен кайтып йөри алмыйлар. Бригадир Фәйрүзә апа безне күргәләгән күрәсәң, әни янына килгән дә әйткән, “бар әле өңә кайтып кил, балаларың икесе дә саргаеп каткан, андый-мондый хәл була күрмәсен” дигән. Әни кайтып керде дә, кибеп-ябыгып беткән безне кочаклап елады-елады да тагын чыгып китте. Сөт тапшырган өчен тиешле бер йомарлам майны барып алган да Ык Тамагына китеп чуртан балык белән йомыркага алыштырган. Шуннан безгә ризык әзерләде. Үз гомеремдә шул чак әнием пешергән йомырка тәбәсеннән дә тәмлерәк ризык бүтән булмады. Ә ел тәүлегә ачлы-туклы авыр

эш башкарган, өөндө берсеннән-берсе кечкенә 3 ач баласы көтөп торганда ана йөрөгө ничек түзгәндер.

Шул елларда эшлэгән кешелекле гамәлләре белән гомергә күңелләргә кереп калган авылдашлар да бар. Гильфанов Зәки, Рәшит абылларның әнисе Фәймә апа колхозга икмәк пешерүче иде. Үз балаларын ашатканда безне дә алар янына утыртып уч төбө кадәр генә житен күмәчләрен безгә дә бирә торган иде. Көз көннәрендә йорт кошларын суйган чакта казның эчен-башын да безгә кертә иде. Шул изгелекләрне ничек онытырга кирәк? Ничәмә – ничә тапкырлар булгандыр ул гомер өзелергә житкән мәлләр, Аллаһы Тәгаләдән вакыт житмәгәнгә күрә генә калганбыздыр. Ә шулай да Мәүжидә апам 5 яшендә вафат булган.

1942 нче елның сентябрдә әтиез без турында “хәбәрсез югалды” дигән кара мөһерле хат килә. Әтиез без хәбәрсез югалды. Кемнәр соң ул хәбәрсез югалганнар? Сугыш кырында бомба яки снаряд астында калып көлләре күккә очучылар; фашист тоткынлыгында жаннарын фида кылучылар һәм бүгенгә көндә дә жир куенына кертелмәгән, урманнарда ята торган солдат сөякләре. “Сөякләрен генә булса да жыеп күмә алмадым”, - дип әйтә торган иде әнием өзгәләнеп. Ләкин “хәбәрсез югалды” дигәнгә без беркайчан да ышанмадык. Сугыш беткән көннән башлап, әтиез без кайтуын зарыгып көттөк. Олы юлдан солдат ир-ат гәүдәсе күренгән саен, әти, дип йөгөрөп чыга идек. Әтиез без кайтмады. Кайтмасын белсәк тә, гомер буге көтүдән туктамадык, һаман көттөк. “Әти” сүзен әйтәргә тилмереп яшәдек. Зур авырлыклар белән безне әниез без аякка бастырды. Сугыш елларында кичергән кыенлыкларны сөйләп бетереп буламы соң?! Ләгънәт төшкән фашизм безне ятим калдырды, ә әниез безне тол итте. Ел да Жинү бәйрәмендә Хакимият йорты бакчасына куелган һәйкәл янында митинг була. Жинү бәйрәме дигән көн безгә һәм безнең кебек бик күпләргә бервакытта да бәйрәм булмады. Кайгы һәм хәсрәт көне, яраларның ачылган көне ул. Митингтан соң берәүләр жинүчеләр булып бәйрәм табынына юнәлделәр, ә без апам һәм әнием белән үкси-үкси елый идек. Ире сугышта һәлак булып яшә балалар белән тол калган әнием үзен гомер буге кимсетелгән итеп санады, без – сугыш елы кызлары, үзебезне ятимнәр итеп сиздек. Бик авыр булды әтидән башка. “Их, ичмасам, йокларга йомшак күлмәгең булса иде”, - дип әйтә иде әниез без, эштән соң алыштырырга киндер күлмәктән кала башка күлмәге булмагач.

Әниләрнең күргән-кичергәннәрен язып, сөйләп бетерерлек кенә түгел. Урактан кайтучы хатыннарынның бөтен жирен тотып капшап тикшерүләр, ашлык яшергән дип тентү белән керүләр безнең әниләр тормышында да булган хәлләр. Ул чакларда барысы да фронт өчен, барысы да Жинү өчен эшләнә дип аңлата иделәр. Әмма әниләрне, аларның балам дип, ирем дип, илем дип янгән йөрөгән, күңелен, хәлен генә аңлаучы булмады.

Сугыш бетте. Без – ятим балаларга берэр жылы сүз булдымы? Ирлэре сугышта үлгән тол хатыннарга, сугыш кырында билгесез югалган солдат хатыннарына, балаларына илебез нинди льготалар бирде?! Гомер буге ирлэрен көтеп чиста-пакъ килеш бакыйлыкка күчтелэр энилэр. Күңелем шушы сорауларга өзгэлэнеп жавап эзли, йокысыз төннөрөмдә уйлануларым шигъри юлларга күчә:

“Эти” сүзен әйтә алмый тилмереп,
Ятим үстек үксез балалар.
Йөрәкләрдә мәңге онытылмас булып,
Калды инде шушы яралар.

Ярый әле, без ятим балаларны искә алып,
Әтиләргә истәлеккә диеп, елга бер мәртәбә
Кызыл тасма урап ылыс бәйләмнәре салалар.
Тасма ураган ылыс бәйләмнәре,
Төзәлмәгән йөрәкләрнең яраларын кабат ачалар.

*Сугыш чоры баласы Наҗсия Жамалетдинова сөйләгәннәре Ф.Башарова
язып алды.*

Күңелдәге сагыш

(хәбәрсез югалган әткәйләргә)

Кайда сез, хәбәрсез югалган әткәйләр,
Кайда илтте сезне язмышлар?
Күңелләрдән китәр микән берәр
Йөрәккә язылган ачы сагышлар.
Диңгезләрдән эзим,
Урманнардан эзли күңелем.
Һаман сезне көтә бит
Тик аңламыйм бу сагынуга
Түзәр микән минем йөрәгем.
Көннәрен дә эзим,
Төшләремдә күреп уйланам.
Бәлки эзтабарлар табарлар дип
Йөрәгемне басып юанам.
Кайда сезнең каберлекләр?

Кайда ята сезнең сөякләр?
Йөрәк һаман сезне көтә
Акларымы шушы өметләр?
Кайда сез югалган эткәйләр?
Ятимнәрегез сезне көтәләр
Илебездән бер ярдәм күрмичә,
Сезнең хәер-фатиханы көтөп
Инде бакыйлыкка күчәләр.
Кайда сез югалган эткәйләр?

Н.Жамалетдинова

Хөрмәтле авылдашлар, еракта яшәүче якташлар!

2020 елда Бөек Ватан сугышында Жңңүгә 75 ел тулды. Шул уңайдан “Сөембикә” журналы түбәндәге башлангыч белән чыкты.

«Сөембикә» журналы «Көтә белгәннәр полкы» дигән флешмоб башлый. «Үлемсез полк» янәшәсендә алар да булырга тиеш! Газиз ирләрен, улларын, әтиләрен, ир туганнарын Бөек Ватан сугышына озатып, сулышлары белән тартып алырдай булып көтөп алучылар... Өчпочмаклы хатлар килүдән туктаса да, матчага кара кәгазь кыстырылса да, соңгы сулышкача көтөп яшәгән әниләр, әбиләр, апалар... Алар арасында сезнең якыннар да бардыр. Фотосын, алар турындагы истәлекләренә #сөембикәжурналы #көтәбелгәннәрполкы дигән хэштеглар белән ВКонтактедагы стенагызга урнаштырыгыз. Постыгыз югалмасын өчен #көтәбелгәннәрполкы дип безгә языгыз. Без бу язмаларны, фотосурәтләренә үзезнең сайтта туплап барачакбыз. Тарих битләре алар исемнәрен дә сакласын!”

Бәзәкә авылы китапханәсе сезне дә “Көтә белгәннәр полкы” дигән флешмобка кушылырга чакыра. Әниләрегез, әбиләрегез, апа-жиңгиләрегез турындагы истәлекләренә язып fan1ya-63@mail.ru адресы буенча электрон почтага юллый аласыз. Язарга мөмкинчелегез булмаса авыл китапханәсенә рәхим итегез – бергә язарбыз, аннары “бизяки.рф” сайтына урнаштырып барырбыз. Ничек кенә булса да авылыбыз тарихының бер өлеше булган бу истәлекләр югалмасын, киләчәк буыннар өчен сакланып калсын иде.

Китапханәче Фәния Бәшарова



*Сугыш тол хатыннары-күршеләр
сулдан уңга Хәтимә һәм Камилә*





Халима Сабитова (Бикмөхәмәтова)



*Наҗия Җамалетдинова
(Бикмөхәмәтова) Болгарда*

Бикмухаметов Рай, 1911 г.р.

Рядовой

Беспартийный

Призван Бондюжским РВК 03 июля 1941г.

Последнее письмо 01 апреля 1942г.

Пропал без вести в октябре 1942г.

Жена: Бикмухаметова Хатима, Бизяки

(Из донесения Бондюжского РВК № 1651 от 13.01.1947г.)

В архивах Министерства обороны РФ нет никаких документов о Бикмухаметове Р.Б.. Это может быть, если их часть полностью погибла в окружении вместе с документами или по каким-то причинам были полностью уничтожены штабные документы части. Остались только документы Бизякинского сельсовета и Бондюжского райвоенкомата.

Бикмухаметов Рай

Родился в с.Бизяки в 1911г.

Призван в РККА 31.08.1941г.

(Из похозяйственных книг с.Бизяки за 1940-42г.г)

Бикмухаметов Рай (Ахматриза)

Документ, уточняющий потери

Дата и место призыва: Бондюжский РВК, Татарская АССР, Бондюжский р-н

Воинское звание: рядовой

Причина выбытия: **пропал без вести**

[Информация об архиве -](#)

Источник информации: **ВК Республики Татарстан**

Опись ист. информации: 1947-1950

Дело ист. информации: 8 (инв. 58)

Бикмухаметов Рай (Ахматриза)

Документ, уточняющий потери

Дата рождения: __.__.1911

Дата и место призыва: **19.09.1940** ??? Бондюжский РВК, Татарская АССР,
Бондюжский р-н

Воинское звание: красноармеец

Дата выбытия: **__.10.1942**

Причина выбытия: **пропал без вести**

[Информация об архиве -](#)

Источник информации: ЦАМО

Фонд ист. информации: 58

Опись ист. информации: 977520

Дело ист. информации: 58

Бикмухаметов Рай (Ахматриза)

Документ, уточняющий потери

Воинское звание: красноармеец

Дата выбытия: __.10.1941?? (ошибка. Должен быть 1942 год)

Причина выбытия: **пропал без вести**

[Информация об архиве -](#)

Источник информации: ВК Республики Татарстан

Фонд ист. информации: ВК Менделеевского района

Дело ист. информации: 11004388

№ п/п	Фамилия, имя и отчество.	Год рожд.	Воен. звание.	Сведения о службе.	№ п/п дела и № в деле
1.	Бадрутдинов Тайфрутдин		Кр. 24	Протал. Высшим воевр. 421.	3
2.	Баров Василий Сергеевич		-	- " - в охт. 421.	4
3.	Бахтигареев Минирахман		-	- " - в Дел. 411.	5
4.	Бадрутдинов Музафар		-	- " - в охт. 411.	6
5.	Бадрутдинов Мирсаит		-	- " - в Дел. 411.	6
6.	Башкин Борис Леонидович	1903	-	- " - в Назв. 111.	9
7.	Белоусов Алексей Александрович		Солдат	- " - в XII - 1942г.	14
8.	Белов Аркадий Никанорович		-	- " - в X. 411.	14
9.	Белоусов Иван Никитич		-	- " - в VI. 411.	14
10.	Баранов Константин Константинович		-	- " - в XII - 411.	14
11.	Балобанов Мерентий Дмитриевич		-	- " - в III. 421.	14
12.	Брюханов Константин Семенович		-	- " - в X. 431.	15
13.	Бочкарев Василий Иванович		-	- " - в I. 421.	15
14.	Бочкарев Василий Григорьевич		-	- " - в XII - 411.	15
15.	Бикмухаметов Нурей		-	- " - в X. 2151.	17
16.	Бикмухаметов Раб		-	- " - в X. 411.	8
17.	Бахтигареев Гамазетдан		-	- " - в V. 441.	18
18.	Баязитов Холмаи		Кр. 14	- " - в VII - 421.	23
19.	Баранов Назар Антонович		-	- " - в VII - 421.	24
20.	Баранов Дмитрий Васильевич		-	- " - в XII - 411.	24
21.	Баранов Алексей Андреевич		-	- " - в VII - 421.	24
22.	Бусыгин Лука Григорьевич	1908	-	- " - в IX - 431.	24
23.	Баранов Василий Васильевич		-	- " - в XII - 411.	25
24.	Багаутдинов Гильман		-	- " - в XII - 421.	25
25.	Байков Иван Франосевич		-	- " - в XI - 421.	26
26.	Богатов Абрам Евграфьевич		-	- " - в XII - 411.	27
27.	Белоусов Дмитрий Данилович		-	- " - в XII - 411.	29
28.	Бадрутдинов Кашай		-	- " - в I - 421.	30
29.	Богатов Егор Федорович		-	- " - в XII - 411.	

39	ЗИМАНОВ Мирсаят	-	-	-	1921	Бондурья-Р34	49/1X-40	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
40	ГРИШАТУЛЛИН Сагим	-	-	-	1910	то же	10/VI-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
41	ПАТМУЛЛИН Сидур	-	-	-	1918	то же	1/II-40	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
42	ПАТМУЛЛИН Джамиль	-	-	-	1921	то же	19/V-41 г.	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
43	ШИШАТУЛЛИН Гатаул	-	-	-	1908	то же	25/VII-41 г.	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
44	ХАДАДОВ Гачикулиев	-	-	-	1908	то же	2/IX-41 г.	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
45	ГАЗИЗОВ Гарай.	-	-	-	1921	то же	19/IV-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
46	ГАЗИЗОВ Минихан.	-	-	-	1920	то же	8/VI-40	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
47	ХИМАТУЛЛИН Шанимулла	-	-	-	1921	то же	5/VI-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
48	ГАРИМУЛЛИН Касим.	-	-	-	1918	то же	10/10-40	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
49	КАЛИМУЛЛИН Садаки.	-	-	-	1909	то же	25/VI-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
50	КАСАЛБЕК Миникамет	-	-	-	1921	то же	4/V-42	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
51	БИШМУХАМЕТОВ Раёв.	-	-	-	1911	то же	3/VI-41 г.	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
52	САЛПЕКОВ Нурей.	-	-	-	1902	то же	6/VI-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
53	ГАНИМУЛЛИН Гарифулла	-	-	-	1901	то же	3/II-42 г.	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
54	ДИНХОНОВ Ибрагим.	-	-	-	1913	то же	25/VI-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
55	ДИНХОНОВ Фарид.	-	-	-	1919	то же	1/II-40 г.	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
56	КАРАМАНОВ Минирахман.	-	-	-	1920	то же	30/IV-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
57	КАСАЛБЕК Яши.	-	-	-	1901	то же	9/II-43 г.	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
58	ШАМИРОВ Сулоян.	-	-	-	1924	то же	3/IV-42	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
59	ГАЙНУТДИНОВ ШАРАП	-	-	-	1911	то же	1/VI-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
60	ШАМИРАДНОВ Шайхур	-	-	-	1910	то же	25/8-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
61	РАХИМУЛЛИН Рахимади	-	-	-	1918	то же	25/VI-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
62	ГУБАДУЛЛИН Гусейн	-	-	-	1898	то же	4/IV-42	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
63	НАРУМАНОВ Ахмет	-	-	-	1900	то же	25/VII-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
64	АМИНУЛЛИН Мулламан.	-	-	-	1923	то же	3/IV-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
65	СОЛТАНУЛЛИН Ахмет	-	-	-	1907	то же	25/VI-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
66	МИНАХАНОВ Арай	-	-	-	1909	то же	27/VI-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
67	СИРАЖОВ Батхал.	-	-	-	1904	то же	2/VI-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
68	МУЗНА Шакир.	-	-	-	1906	то же	25/VII-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
69	АХМЕДОВ Нургайеи.	-	-	-	1925	то же	25/VII-42	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
70	АХМЕДОВ Рабдулло	-	-	-	1918	то же	25/11-39	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
71	ИБРАЕВ Карачой	-	-	-	1904	то же	25/VII-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
72	АХМЕДОВ Рабдулло	-	-	-	1908	то же	25/VII-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
73	НАЗИМУЛЛИН Ахмет	-	-	-	1911	то же	25/8-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
74	МУЛЛИН Мулламур	-	-	-	1908	то же	26/VI-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
75	АВНИМУЛЛИН Сагим.	-	-	-	1896	то же	2/8-42	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
76	ПАТНОВ Шарабудиин	-	-	-	1902	то же	25/VII-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
77	АХМЕДОВ Шайх.	-	-	-	1918	то же	2/IX-39	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
78	ШАРАББЕК Шайх.	-	-	-	1906	то же	25/VII-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
79	КАРИМОВ Азизей.	-	-	-	1912	то же	25/VII-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
80	ГАРИБОВ Минирахман.	-	-	-	1909	то же	25/VII-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
81	АХМЕДОВ Шакир	-	-	-	1906	то же	2/IX-40	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.
82	ИСПАНОВ Абдул.	-	-	-	1906	то же	26/VII-41	Умаров Ш.И. 11-41	Ташкентская обл.

ПАМЯТЬ НАРОДА
 1945

150
 1945
 20